Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 06.06.1985, sp. zn. Czf 1/85, ECLI:CZ:NS:1985:CZF.1.1985.1

Číslo: 41/1985

Právní věta: V řízení podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. přezkoumává soud rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení o uplatnění nároku ve všech v úvahu přicházejících hledisek, které svědčí žadateli o důchod, a nepřezkoumává je z toho hlediska, zda uplatněný nárok nebyl přiznán neprávem. Posouzení věci z tohoto hlediska svěřuje zákon příslušnému orgánu důchodového zabezpečení, který rozhodnutím podle ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. neprávem přiznanou dávku odejme soudu pak náleží pravomoc takové rozhodnutí přezkoumat. Jestliže tedy orgán důchodového zabezpečení přiznal dávku, třebaže pro její přiznání nebyly splněny zákonné podmínky, a navrhovatel v opravném prostředku požadoval přiznání této dávky ve vyšší výměře, může soud v řízení podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. přezkoumávané rozhodnutí jen potvrdit a může orgán důchodového zabezpečení upozornit na možnost použití ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 06.06.1985

Spisová značka: Czf 1/85

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Přezkum správních rozhodnutí, Rozhodnutí jiných orgánů, Sociální zabezpečení

Předpisy: 99/1963 Sb. § 244 121/1975 Sb. § 62

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 41/1985 sb. rozh.

V řízení podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. přezkoumává soud rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení o uplatnění nároku ve všech v úvahu přicházejících hledisek, které svědčí žadateli o důchod, a nepřezkoumává je z toho hlediska, zda uplatněný nárok nebyl přiznán neprávem. Posouzení věci z tohoto hlediska svěřuje zákon příslušnému orgánu důchodového zabezpečení, který rozhodnutím podle ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. neprávem přiznanou dávku odejme; soudu pak náleží pravomoc takové rozhodnutí přezkoumat.

Jestliže tedy orgán důchodového zabezpečení přiznal dávku, třebaže pro její přiznání nebyly splněny zákonné podmínky, a navrhovatel v opravném prostředku požadoval přiznání této dávky ve vyšší

výměře, může soud v řízení podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. přezkoumávané rozhodnutí jen potvrdit a může orgán důchodového zabezpečení upozornit na možnost použití ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze 6. 6. 1985, Czf 1/85)

Úřad důchodového zabezpečení v Praze rozhodnutím z 19. 8. 1983, vydaným na základě posudku příslušné posudkové komise sociálního zabezpečení, přiznal navrhovatelce od 20. 6. 1983 částečný invalidní důchod. Navrhovatelka v opravném prostředku proti tomuto rozhodnutí namítala, že jí náleží invalidní důchod zvýšený pro následky pracovního úrazu.

Krajský soud v Praze rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení zrušil. Dospěl totiž k závěru, že navrhovatelka není ani částečně invalidní, a to z toho důvodu, že nesplňuje podmínku podstatného poklesu výdělku. Navrhovatelka v odvolání proti tomuto soudnímu rozhodnutí opakovala shora uvedenou námitku a dále vytýkala nesprávné posouzení věci v otázce splnění podmínky podstatného poklesu výdělku.

Nejvyšší soud České socialistické republiky (vycházeje ze zásady, že je třeba ze všech zákonných hledisek posuzovat, zda rozhodnutí vydaná orgánem sociálního zabezpečení je v souladu se zákonem) dospěl k závěru, že odvolání není důvodné, že byl skutečný stav věci zjištěn v potřebném rozsahu a že z něho byly vyvozeny správné skutkové i právní závěry. Nevznikl-li navrhovatelce nárok na částečný invalidní důchod vůbec, bylo rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení správně zrušeno. Bude na tomto orgánu, aby (pokud tak již neučinil) postupoval ve smyslu ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. a provedl odnětí uvedené dávky ode dne následujícího po dni, jímž uplynulo období, za které již byla vyplacena.

Nejvyšší soud ČSSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSSR, tak, že oběma uvedenými soudními rozhodnutími byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

V projednávané věci šlo o to, jaké důsledky je třeba v řízení o přezkoumání rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení (§ 244 a násl. o. s. ř.) dovodit ze skutečnosti, že důchod byl přezkoumávaným rozhodnutím přiznán neprávem.

V této otázce bylo již vyloženo (viz č. 68/1971, str. 231, odst. 1, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), že dospěje-li soud k závěru, podle něhož tvrzení navrhovatele uvedená v opravném prostředku a že rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení došlo k chybě ve prospěch navrhovatele, potvrdí rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení, přičemž současně upozorní na stav věci orgán, který o dávce rozhodoval, a to k případnému opatření podle ustanovení § 53 odst. 1 zákona č. 101/1964 Sb. /1/ Ve stanovisku k výkladu a uplatňování některých ustanovení zákona č. 121/1975 Sb., uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 1/1978 (str. 33, odst. 2) bylo pak k uvedené otázce uvedeno, že byl-li žadateli o důchod přiznán důchod, ačkoliv podmínky k tomu nebyly splněny, popřípadě byl přiznán důchod ve větším rozsahu než zákonu odpovídá, je třeba upozornit orgán sociálního zabezpečení, který rozhodnutí vydal, že je na místě použití ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb.; současně bylo odkázáno na to, co bylo k této otázce uvedeno pod č. 68/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozhodnutí soudů obou stupňů v této projednávané věci se však od těchto závěrů odchylují.

Základem pro řešení uvedené otázky je právní úprava obsažená v hlavě čtvrté, v části čtvrté občanského soudního řádu 2) (§ 244 a násl. o. s. ř.), upravující především procesní záruky sociálních práv občanů. Socialistická společnost má zájem na tom, aby tato pro občany zvlášť důležitá práva

byla náležitě realizována. Stanoví se proto, že o opravném prostředku proti rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení republiky a národního výboru jako odvolacího orgánu o zákonném nároku ve věcech důchodového zabezpečení rozhoduje soud (§ 116 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb.). Pravomoc soudu k přezkoumání rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení je ovšem dána teprve podáním opravného prostředku. Zvláštní povaha opravného prostředku směřujícího proti rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení se projevuje v tom, že i když účastníky tohoto řízení jsou jak žadatel o důchod, tak i příslušný orgán důchodového zabezpečení (§ 246 o. s. ř.), může opravný prostředek podat jen žadatel o důchod.

Právní úprava obsažená v hlavě čtvrté, v části páté občanského soudního řádu, ani ve zvláštním předpise tedy výslovně neupravuje otázku, o níž v projednávané věci šlo. Za tohoto stavu je třeba ve smyslu ustanovení § 244 odst. 1 o. s. ř. posoudit, zda tato otázka není řešena jinými ustanoveními občanského soudního řádu. V úvahu přicházejí ustanovení o návrhu na zahájení řízení a ustanovení o opravném prostředku.

Ustanovení o návrhu na zahájení řízení (§ 79 a násl. o. s. ř.), zejména ustanovení o možnosti překročit návrh účastníka (§ 153 odst. 2 o. s. ř.) tu nelze použít. Ustanovení o opravném prostředku (§ 201 a násl. o. s. ř.), zejména ustanovení o mezích odvolacích návrhů a o možnosti jejich překročení (§ 212 o. s. ř.), nelze použít v řízení v prvním stupni.

Jestliže otázka důsledků, které mají v řízení o přezkoumání rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení vyplynout ze skutečnosti, že dávka byla přiznána neprávem, není výslovně upravena ani občanským soudním řádem ani zvláštním předpisem, je třeba její řešení dovodit výkladem. Nelze vycházet ze zásady občanského soudního řádu, že soud projedná (byť s určitými výjimkami) opravný prostředek v mezích, ve kterých se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí. Podstata řízení podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. spočívá totiž v tom, že soud v tomto řízení posuzuje oprávněnost uplatněného nároku z hlediska všech zákonných ustanovení přicházejících v úvahu, takže není rozhodující, jaké okolnosti účastník v opravném prostředku uvedl a z jakých důvodů rozhodnutí napadl (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 11/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). Jde tu ovšem jen o přezkoumání uplatněného nároku ze všech v úvahu přicházejících hledisek, které svědčí žadateli o důchod, nikoliv o přezkoumání rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení z toho hlediska, že případně přiznal důchod neprávem. Posouzením věci z tohoto hlediska pověřuje zákon příslušný orgán důchodového zabezpečení v ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. a soudu se pak poskytuje pravomoc takovéto rozhodnutí přezkoumat.

Opravný prostředek proti rozhodnutí orgánu důchodového zabezpečení, který může podat jen žadatel o důchod, zajišťuje jeho ochranu proti případnému nepřiznání tohoto nejvýznamnějšího sociálního práva občanů. Dojde-li soud k závěru, že důchod byl přezkoumávaným rozhodnutím orgánu důchodového zabezpečení přiznán neprávem, nemůže proto z tohoto důvodu takové rozhodnutí zrušit. Nejsou-li dány jiné důvody pro jeho zrušení, nezbývá, než je potvrdit.

Obdobný závěr byl vysloven ve stanovisku uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 17/1974 (str. 70, odst. 4, a str. 71, odst. 2) k řízení o přezkoumání kárných opatření. Také v tomto stanovisku bylo zdůrazněno, že soud se k návrhu účastníka zabývá zákonností vydaného rozhodnutí ze všech potřebných hledisek a není vázán návrhy účastníka, přičemž však i když dojde k závěru, že uložené kárné opatření je nepřiměřeně mírné, musí je potvrdit; zákaz tzv. reformace in peius vyplývá z toho, že návrh na zrušení kárného opatření může podat jen pracovník a podáním takového návrhu je sledována jen ochrana pracovníka před kárným opatřením, pro jehož uložení nebyly splněny zákonné předpoklady anebo jež by bylo nepřiměřeně přísné.

Nepříznivé důsledky vyplývající z toho, že žadateli byl důchod přiznán neprávem, může ve smyslu úpravy uvedené v ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. odstranit orgán důchodového

zabezpečení tím, že rozhodnutím odejme dávku, kterou mu dřívějším rozhodnutím přiznal neprávem. Tak lze ovšem postupovat jen tehdy, pokud je dávka rozhodnutím orgánu důchodového zabezpečení přiznána. Jestliže soud rozhodnutí o přiznání dávky zruší (jak se stalo i v projednávané věci), nemůže tedy již tomuto orgánu uložit, aby postupoval ve smyslu ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. To ostatně soud v řízení o přezkoumání rozhodnutí o přiznané dávce nemůže činit vůbec, protože je oprávněn přezkoumat jen toto rozhodnutí; soud může orgán důchodového zabezpečení pouze upozornit na možnost použití ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb.

Jestliže tedy soudy v projednávané věci dospěly k odlišnému právnímu závěru a v jeho důsledku rozhodnutí Úřadu důchodového zabezpečení v Praze zrušily, ačkoliv je měly potvrdit, porušily tím zákon v ustanoveních § 244 odst. 1 a § 249 odst. 1 o. s. ř. i § 116 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. v souvislosti s ustanovením § 25 odst. 4 zákona č. 121/1975 Sb. Usnesení soudů, proti nimž byla podána stížnost pro porušení zákona, byla proto zrušena a věc vrácena soudu prvního stupně, aby v ní dále jednal a znovu rozhodl vycházeje z vysloveného právního názoru Nejvyššího soud ČSSR, kterým je vázán (§ 243 odst. 1 o. s. ř.).

1) Viz nyní § 62 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb.

2) zákona č. 99/1963 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.)